

RECENZJA PUBLIKACJI
zatytułowanej „TEATRALNE SPOTKANIA POKOLEŃ”
oraz FILMU ilustrującego Projekt „Wędrowne ptaki”
Autor: Maria Schejbal

UWAGI WSTĘPNE

Publikacja dotyczy bardzo interesującej, ale zarazem trudnej, problematyki włączenia osób niepełnosprawnych w międzypokoleniowe działania teatralne, których podstawę stanowi refleksja nad upływającym czasem i stawianie pytań o sens codziennych, powszednich zmagania z rzeczywistością.

Pozycji tego rodzaju jest niewiele. Nie opisano dotąd w sposób wystarczająco wiarygodny procesu integracji i edukacji osób z dysfunkcją słuchu, szczególnie starszych. Działanie takie jest pożądane tym bardziej, że znajomość reguł tego rodzaju procesu nauczania warunkuje jego optymalizację.

Podjęcie tematu przez Teatr Grodzki w ramach realizowanego projektu „Wędrowne ptaki”, a opisanego w w/w publikacji należy uznać za odważne przedsięwzięcie, wymagające dobrego i wszechstronnego przygotowania merytorycznego oraz umiejętności połączenia wiedzy teoretycznej z bardzo wyrafinowaną kulturą eksperymentalną. Pomysłodawcy przedsięwzięcia bardzo dobrze sprostali temu wyzwaniu.

Projekt został zrealizowany pod merytorycznym kierunkiem Pani Marii Schejbal – trenerki, osoby z dużym doświadczeniem, pomagającej samotnym, niepełnosprawnym fizycznie i psychicznie, trudnej młodzieży, aktywizując te grupy na bazie szeroko rozumianej integracji poprzez wykorzystanie teatralnych środków wyrazu. Inspirowana różnymi technikami i szkołami (m.in. udziałem w USA w grupie teatralnej założonej przez Petera Schumanna na nowojorskiej Lower East Side) przenosi swoje doświadczenie na krajowy grunt. Fascynuje ją teatr, jako przestrzeń do tworzenia ciekawych interakcji społecznych. Łączy sztukę z pracą środowiskową i zaangażowaniem społecznym swoim i „swoich” aktorów. Maria Schejbal współpracuje z siecią instytucji, takich jak ośrodki pomocy społecznej, ośrodki leczenia uzależnień od narkotyków, szpitale psychiatryczne. Jest autorką wielu opracowań,

skierowanych głównie do nauczycieli, terapeutów i instruktorów teatralnych, liderów grup, organizacji społecznych, w których proponuje kompleksowe podejście do nauczania osób w różnym wieku, o różnym stopniu niepełnosprawności.

Autorka *Publikacji* umiejętnie skorzystała z dotychczasowych doświadczeń swoich i Teatru Grodzkiego, którego działania są dobrze oceniane również za granicą, co ma z pewnością wydzźwięk pozytywny w odniesieniu do całej pracy.

CHARAKTERYSTYKA STRUKTURY I ZAWARTOŚCI PUBLIKACJI

Autorka zdecydowała się na przedstawienie przedmiotowej problematyki w zwartej formie i położenie nacisku na przejrzystość przekazu, co zostało osiągnięte dzięki licznym przykładom. Publikacja składa się z dwóch części – prezentacji najważniejszych aspektów projektu oraz ich ilustracji filmowej (istotnego elementu, który jest opowieścią o ludziach realizujących całe przedsięwzięcie). Film zawiera również nagranie premierowego pokazu przedstawienia.

Publikację, liczącą 30 stron, podzielono na trzy rozdziały: „Część literaturową”, „Praktyczne ćwiczenia” i „Podsumowanie”.

Pierwszy z nich składa się z następujących części: *Wstęp, Teatr i edukacja – o procesie pracy w grupie integracyjnej i międzypokoleniowej* (z podrozdziałami: *Grupa Teatr Grodzki Junior, Nasz teatr – praca nad spektaklem i spotkania z publicznością, Nowe role – praca nad programem edukacyjnym, Fotoreportaż, Nasz teatr z perspektywy widzów..., ...i z perspektywy aktorów*).

Z kolei drugi rozdział tworzą podrozdziały o tytułach: *Trening cierpliwości, Folia w akcji, Zwykle-niezwykłe gazety, Lalki z papieru, Animacje, Krzesła-charaktery, Plastyczne komunikaty, Mapy – tematy*. Całość kończy *Podsumowanie i Spis treści*

We *Wstępie* Publikacji Autorka określa przyczyny, dla których podjęto się realizacji projektu, a szczególnie – z racji włączenia w działania osób starszych – jego kompatybilności z założeniami Rządowego Programu na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2014-2020 (ASOS) w ramach priorytetu „*Aktywność społeczna promująca integrację wewnątrz- i międzypokoleniową* (wiodący kierunek działania: *Zajęcia w obszarze kultury i sztuki, w tym angażujące różne pokolenia*”).

Maria Schejbal wskazuje na celowość wykorzystania potencjału międzypokoleniowej grupy w działaniach edukacyjnych na rzecz lokalnej społeczności. Podkreśla także, iż włączenie osób z

dysfunkcją słuchu w tworzenie programu edukacyjnego jest szansą na ich integrację, ale równocześnie stanowi duże wyzwanie zarówno dla organizatorów, jak i uczestników projektu.

W kolejnym rozdziale (*Teatr i edukacja – o procesie pracy w grupie integracyjnej i międzypokoleniowej*) sformułowano zasadniczy cel warsztatów oraz przedstawiono model edukacji, na stworzenie którego składały się działania wypracowane podczas:

- a) wcześniej realizowanych projektów przez Teatr Grodzki Junior, opartych o różne formy sztuki lalkarskiej. Wykorzystano zdobyte doświadczenie w pracy z młodzieżą; opisano zasady pracy w grupie, obowiązującą scenografię, próby odbywające się świetlicy bielskiego oddziału Polskiego Związku Głuchych,
- b) pracy aktorów-amatorów w różnym wieku wywodzących się ze środowisk osób niepełnosprawnych czy pozostających w trudnym położeniu i społecznej izolacji. Zastosowano metodę łączenia działań z procesami edukacji, terapii i wychowania, których efektem jest spektakl „Wędrowne ptaki”. Zastosowane metody pracy pozwoliły opanować nieśmiałość i stres uczestników projektu, rozwinęły współpracę, a poprzez akceptację i zrozumienie przyczyniły się do integracji grupy, w której znaczną część stanowią osoby głuchonieme;
- c) interaktywnych spotkań aktorów z widzami, jako istotnego elementu tworzenia artystycznego przedsięwzięcia. Podkreślono rolę bezpośredniego kontaktu „widz-aktor”, mającego szczególne znaczenie, zwłaszcza dla seniorów

Na szczególną uwagę zasługuje podrozdział „*Nowe role – praca nad programem edukacyjnym*”, w którym Autorka łączy wcześniej zdobyte doświadczenie z pracą w ramach Projektu, bazuje na aktywnym zaangażowaniu uczestników zajęć teatralnych.

Program edukacyjny realizowany w zaproponowanej formule i przy wsparciu opiekunów grupy:

- stanowi dobrą formę ćwiczenia intelektu i samodzielnego myślenia dla osób z różnych grup pokoleniowych, z różnym deficytem niepełnosprawności
- poprzez swój interaktywny charakter rozwija inicjatywność i kreatywność u wszystkich członków grupy; rozwija ich „twórczą przygodę z teatrem lalek”
- rozwija poczucie pewności siebie i świadomość sukcesu (które są motorem wszelkiego działania), buduje autorytet w grupie, szczególnie aktorów-edukatorów
- stanowi propozycję warsztatową dla trenerów, liderów grup, która może być wykorzystywana w rozmaitych warunkach i okolicznościach, łatwo dostosowywana do pracy z grupami w różnym wieku i o różnej liczebności.

Kolejny rozdział Publikacji pt. „Praktyczne ćwiczenia” zawiera szczegółowy opis warsztatów (cele, przebieg), których tematyka została przetestowana w pracy z grupami teatralnymi. Są to: *a) Trening cierpliwości; b) Folia w akcji; c) Zwykle- niezwykle gazety; d) Lalki z papieru; e) Animacje; f) Krzesła – charaktery; g) Plastyczne komunikaty; h) Mapy - tematy*

Szczególne wagę przykładają się do zwiększenia dynamiki zajęć poprzez ruch, treningi koncentracji dostosowane również do wieku (może dotyczyć zarówno wszystkich uczestników projektu, jak i indywidualnych osób). Nie do przecenienia jest rola wspólnej analizy wszystkich ćwiczeń i ich szczegółowe omówienie przez członków zespołu i trenerów.

Ćwiczenia są propozycją do wykorzystania w wielu sytuacjach i na różnych etapach pracy z wielopokoleniową grupą. Pomagają w realizacji działań teatralnych, integrowaniu, czy wreszcie - rozwijaniu konkretnych umiejętności uczestników. Dodatkowo – poprzez swoją otwartą konstrukcję - można je wzbogacić o nowe inspirujące elementy.

W *Podsumowaniu* publikacji Maria Schejbal zawarła najważniejsze (aspekty) tezy projektu „Wędrownie ptaki”. Charakterystyczne jest podejście do roli teatru we współczesnych społecznościach jako miejsca twórczego, integrującego zarówno aktorów, jak i publiczność. Autorka zakłada – na wzór „bogatego teatru Grotowskiego” – aktywne włączenie uczestników w tworzenie przedstawienia, podczas którego publiczność i aktorzy nie są tylko odtwórcami, ale podmiotami tworzącymi spektakl, mającymi realny wpływ na jego kształt i charakter. Przy takim założeniu „integracja” przebiega w sposób naturalny i spontaniczny, a motorem rozwoju grupy jest indywidualne zaangażowanie każdego z uczestników projektu, jego pomysły i otwartość na propozycje członków grupy.

Ważna jest świadomość tworzenia spektaklu pozwalającego aktorom – amatorom na przenoszenie zdobytych doświadczeń i umiejętności na inne sfery życia, włączając tę prywatną. Podnosząc własne poczucie wartości oraz świadomość płynącą z potrzeby uczenia się w naturalny sposób ułatwia się tym osobom funkcjonowanie w niejednokrotnie trudnym dla nich środowisku (zarówno „osób zdrowych”, jak i z jakimś deficytem zdrowia)

Przyjęte przez Marię Schejbal forma i podejście, a także zawartość publikacji i filmu (jako części ilustrującej opracowywaną tematykę) sprawiają, że stanowią one będąc użytecznym uzupełnieniem literatury przedmiotu, równocześnie pozostając atrakcyjnym, przydatnym dla

grup i instruktorów teatralnych wydawnictwem. W kontekście pracy nad spektaklem, jakże wymowne jest zdanie koordynatora projektu: *„Trudno pracować z niepełnosprawnymi, jeszcze trudniej zarzucić tę pracę. (...) oni dzięki stworzonej szansie grają, mówią i migają. Łączą się pokolenia, osoby sprawne i niepełnosprawne. Jak wiele można powiedzieć, nie mówiąc nic. Dziękuję”* (Piotr Kostuchowski)

Recenzentka z pełnym przekonaniem uznaje przedmiotową Publikację za dzieło mające charakter opracowanego programu edukacyjnego – w zakresie integracji międzypokoleniowej, wskazania dróg do samodzielności, pokonywania barier zarówno fizycznych, jak i osobowościowych.

Tym samym, należy stwierdzić, że założony cel i rezultat Projektu został osiągnięty.